

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกต่อการดำเนินงานของ “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กระบวนการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน เพื่อศึกษา เงื่อนไข กลไก การดำเนินงานของเครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน และเพื่อศึกษา ปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการจัดตั้งและการดำเนินงานของเครือข่าย “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา วิธีการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นความสำคัญในการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุน เพื่อให้ผลการศึกษาบางประเด็นมีความชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ ได้ทราบความเป็นอยู่ ความต้องการ กิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาของหมู่บ้าน และได้สังเกตการดำเนินงาน ของคณะกรรมการและสมาชิกธนาคารหมู่บ้าน โดยมีส่วนร่วมและสังเกตไม่เป็นทางการ และยังใช้วิธีการสัมภาษณ์พูดคุย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ได้สรุปผลการวิจัยไว้ 5 ประการ คือ

1. ลักษณะทางประชากรของคณะกรรมการและสมาชิกธนาคารหมู่บ้าน
2. ความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิก ธนาคารหมู่บ้านที่มีต่อการดำเนินงาน “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน”
3. กระบวนการจัดตั้งและพัฒนากิจการธนาคารหมู่บ้าน
4. กลไก เงื่อนไข ในการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน
5. ปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานของเครือข่าย “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน”

1. ลักษณะประชากรของคณะกรรมการและสมาชิก ธนาคารหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการและสมาชิก “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายมีอายุระหว่าง 36 – 40 ปี สมรสแล้ว มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน เป็นผู้ชาย 2 คน เป็นผู้หญิง 2 คน มีการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นสมาชิกธนาคารหมู่บ้านระหว่าง 5 ปี 1 เดือนถึง 10 ปี คณะกรรมการมีจำนวนบุคคลที่อยู่ในครอบครัว เดียวกันที่ต้องรับภาระเลี้ยงดู 1 คน ส่วนสมาชิกไม่มีบุคคลที่รับภาระเลี้ยงดู ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ของครอบครัวในรอบปี 10,001 - 50,000 บาท เป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ มีการส่งหุ้นรายเดือน เดือนละ 10 - 50 บาท คณะกรรมการเคยเป็นผู้ร่วมก่อตั้งธนาคารหมู่บ้าน ส่วนสมาชิกเป็นสมาชิกในภายหลัง เคยเข้ารับการอบรมในโครงการธนาคาร หมู่บ้าน ได้รับความสะดวกในการติดต่อกับธนาคารหมู่บ้านเป็นอย่างดี คณะกรรมการได้รับการช่วยเหลือจากธนาคารหมู่บ้านเป็นอย่างดี ส่วนสมาชิกได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารหมู่บ้านพอสมควร มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการสมัครเป็นสมาชิกธนาคารหมู่บ้าน คือ ต้องการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ ประโยชน์ที่ได้รับจากธนาคารหมู่บ้านคือได้สะสมเงิน

2. ความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิก ธนาคารหมู่บ้านที่มีต่อการดำเนินงาน “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน”

คณะกรรมการและสมาชิก “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการได้โดยเสรีและทั่วถึง การดำเนินงานธนาคาร หมู่บ้านคณะกรรมการยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก การประชุมใหญ่สมาชิกสามารถอภิปรายเพื่อเสนอแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายการดำเนินงานของธนาคารหมู่บ้าน วิธีการสรรหาคณะกรรมการในที่ประชุมใหญ่ถือว่าเป็นวิธีที่บริสุทธิ์ยุติธรรม การลงมติตามระเบียบวาระในการประชุมใหญ่สมาชิก ยกมือตามอิทธิพลของกลุ่มอื่น คณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านเป็นผู้ที่ใช้เวลาในการแนะนำเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการธนาคารหมู่บ้านให้แก่ชุมชน การดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน ไม่มีช่องทางที่ทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของกลุ่มบุคคล สมาชิกให้ความร่วมมือ ในการประชุมหรือนัดหมายไว้ ธนาคารหมู่บ้านมีส่วนกระตุ้นให้สมาชิกเกิดการออมมากขึ้นและให้ความร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานราชการและชุมชน ธนาคารหมู่บ้านมีความพร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและจัดอบรมให้ความรู้

แก่ชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน มีบทบาทในการสร้างงานให้แก่ชุมชนและมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ธนาคารหมู่บ้านได้เอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบความเชื่อความคิด คุณค่าเป็นเครื่องมือชี้นำการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านได้สร้างความสัมพันธ์ต่อชุมชน การดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านไม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและอาชีพของคนในชุมชน การดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านมีผลกระทบต่ออัตราเพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้นหรือลดลงของหนี้สินรวมของครัวเรือนในชุมชน มีผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้รวมและรายได้เฉลี่ยจากการเกษตรของครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน สมาชิกเห็นว่าไม่มีผลกระทบ ส่วนคณะกรรมการเห็นว่ามีผลกระทบ ต่ออัตรา การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้รวมและรายได้เฉลี่ยจากการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน และการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน ไม่มีผลกระทบต่อความแตกต่างของรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจน

3. กระบวนการจัดตั้งและพัฒนาการของ “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน”

อำเภอ ดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

สาเหตุที่มีส่วนให้ธนาคารหมู่บ้านเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของธนาคารหมู่บ้าน ปัจจัยสำคัญดังกล่าว ได้แก่

1. การมีปัญหาาร่วมกัน คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ใน 4 ตำบล ล้วนแล้วแต่มีปัญหาสำคัญประการหนึ่งร่วมกัน คือ ปัญหาหนี้สินอันมีสาเหตุเนื่องจากจำนวนผลผลิตและราคาผลผลิตต่ำ ปัญหาหนี้สินจึงสะสมเพิ่มมากขึ้น ธนาคารหมู่บ้านจึงเป็นวิธีที่ช่วยจัดปัญหาให้เบาบางลงได้

2. ความต้องการในการแก้ปัญหาร่วมกันเมื่อประชาชนตระหนักในปัญหาของตนแล้ว จึงเกิดการรวมกลุ่มผู้มีความสนใจร่วมกันเพื่อแก้ปัญห โดยตั้งธนาคารเป็นกลุ่มของตนเอง

3. ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ธนาคารหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่จัดการเกี่ยวกับการเงิน กลุ่มจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ สมาชิกต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นรากฐานที่เข้มแข็งของธนาคารหมู่บ้าน

4. ผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันของสมาชิก กล่าวคือ เมื่อมีการดำเนินงานไประยะหนึ่ง สมาชิกจะมีการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้ที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกเมื่อเห็นประโยชน์ที่สมาชิก ได้รับจึงร่วมสมัครเป็นสมาชิก ทำให้ธนาคารหมู่บ้านขยายออกไปทุกที่

5. ความเชื่อมั่นว่ากลุ่มสามารถแก้ปัญหให้ชุมชนได้ จากประสบการณ์ในหมู่บ้านที่มีกลุ่มเกิดขึ้นเพื่อร่วมกันแก้ปัญห สมาชิกได้เรียนรู้ว่า การรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเป็นหนทางใน

การแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้ จากประสบการณ์การรวมกลุ่มเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่ผ่าน ๆ มา ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นว่าการมีกลุ่มเกิดขึ้นสามารถช่วยแก้ปัญหาได้

แม้บางคนอาจกล่าวว่า การเกิดกลุ่มใด ๆ ในหมู่บ้านไม่ใช่เรื่องยาก เพียงแค่ไปบอกชาวบ้านก็ดำเนินการจัดตั้งได้เลย หากเป็นเช่นนี้ไม่ช้าไม่นานกลุ่มนั้นก็ไม้อาจดำรงอยู่ได้ ทั้งนี้ เพราะกลุ่มจะต้องดำรงอยู่ได้นั้นต้องมีปัจจัยสำคัญ ๆ หลายประการ เช่น เป็นกลุ่มที่เกิดจากความต้องการของชาวบ้าน กลุ่มจะต้องช่วยแก้ไขปัญหาของสมาชิกได้ อีกทั้งกลุ่มจะต้องได้รับความร่วมมือ จากฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนด้วย ธนาคารหมู่บ้านอำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ก็เกิดจากความต้องการ ของชาวบ้านที่จัดตั้งองค์กรขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาภาวะหนี้สินที่มีอยู่ของพวกเข ธนาคารหมู่บ้านจึงเกิดขึ้นและดำรงอยู่ตลอดจนพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง

4. เงื่อนไข กลไก ในการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารหมู่บ้าน ชาวบ้านจะรู้จักกันโดยวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกัน ชักชวนเป็นสมาชิกธนาคารโดยตรงและทางอ้อม สมาชิกเข้าร่วมประชุมทุกครั้งไม่ว่าจะเป็น การประชุมประจำเดือนหรือประจำปี เครือข่ายธนาคารหมู่บ้านทั้ง 37 หมู่บ้านมีกฎระเบียบ ปฏิบัติร่วมกัน โดยมี “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” คอยเป็นที่พึ่งให้ข้อมูลข่าวสารและช่วย แก้ไขปัญหา ตลอดจนวางนโยบายในการปฏิบัติงาน ธนาคารหมู่บ้านให้บริการแก่ผู้ฝากเงิน กู้ยืมเงินแก่สมาชิกผู้ถือหุ้น ผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกต้องปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับของกลุ่มที่ได้ ตกลงกันไว้ มีการปันผล คือ เงินสำรองกลุ่ม ร้อยละ 20 ปันผลเฉลี่ยคืนแก่สมาชิก ร้อยละ 30 แบ่งเป็น ผู้กู้ ร้อยละ 15 ผู้ฝาก ร้อยละ 15 สวัสดิการพยาบาลแก่สมาชิก ร้อยละ 20 พัฒนากลุ่ม ร้อยละ 10 และน้ำใจ กรรมการ ร้อยละ 20

ใช้ภูมิปัญญาทางด้านความเชื่อ ความคิดและวัฒนธรรมประเพณีชาวบ้าน เป็น เครื่องมือในการดำเนินการธนาคารหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้านยังมีความสัมพันธ์กันชุมชนและ สมาชิกเหมือนพี่เหมือนน้อง ช่วยเหลือกันอยู่เสมอเป็นแหล่งทุนประกอบอาชีพของชุมชนเป็นจุด เชื่อมต่อระหว่างคนรวยกับจน เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ ที่ธนาคารหมู่บ้านเป็นของสมาชิกทุกคนในชุมชน ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง

ธนาคารหมู่บ้านมีบทบาทในการสร้างธุรกิจชุมชน ที่ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้มีการ จัดการบริหารกันเอง ชาวบ้านเป็นเจ้าของธุรกิจเอง เครือข่ายธนาคารหมู่บ้านจะยึดกฎระเบียบของ “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” เป็นแนวปฏิบัติ รายได้จากเงินกู้ได้นำมาจัดสวัสดิการชุมชน ส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น สร้างความสามัคคีและถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้

ชุมชน มีระบบเครือข่ายและความเชื่อทางด้านพุทธศาสนา เป็นสิ่งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธนาคารให้เกิดความสมัครใจ ก่อให้เกิดระบอบประชาธิปไตยในชุมชน ช่วยเหลือตนเองและชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ธนาคารหมู่บ้านมีบทบาทในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือได้ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยประสานงานกับหน่วยงานราชการเช่น โรงเรียนในการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาสร้างความสัมพันธ์กับ วัด และชุมชน “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” ทั้ง 37 หมู่บ้านมีศักยภาพทางการเงินแตกต่างกันและการจัดการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ใน แต่ละหมู่บ้าน ธนาคารได้สร้างงานให้กับชุมชน โดยสมาชิกได้กู้เงินนำไปลงทุนเลี้ยงหมูเลี้ยงวัว ขุดสระเพื่อทำการเกษตรตามฤดูกาล

ธนาคารหมู่บ้านมีบทบาทในการเสริมความสมัครใจในชุมชนเป็นอย่างดี ในวันทำการธนาคารหมู่บ้าน ชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่ทำการธนาคารหมู่บ้าน สร้างความสมัครใจในชุมชนเป็นอย่างดี

ในการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ธนาคารหมู่บ้านมีบทบาทการดำเนินงานหลักประชาธิปไตย ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกสมัครเข้ารับการเลือกตั้งโดยเสรี ในการดำเนินงานทุกอย่างเป็นมติของสมาชิกธนาคารหมู่บ้านเห็นชอบจึงดำเนินการต่อไปได้ ในการประชุมใหญ่สมาชิกสามารถเสนอกำหนดนโยบายร่วมกันได้ การกำหนดนโยบายในการดำเนินงานต้องได้รับความเห็นชอบจากเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิก

5. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายของ “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน”

ในการเสนอปัญหาอุปสรรคครั้งนี้จะเสนอภาพโดยรวม การดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ได้หมายความว่าจะมีปัญหาดังกล่าวต่อไปนี้เหมือน ๆ กัน บางธนาคารหมู่บ้านสามารถแก้ปัญหาตนเองได้ และมีจุดเด่นที่สมควรศึกษาเป็นตัวอย่าง บางธนาคารกำลังแก้ไขปัญหาอยู่ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้พิจารณาปัญหา โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ปัญหาที่เกิดจากสมาชิก และปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการ

กลุ่มที่ 1 ปัญหาที่เกิดจากสมาชิก

1. สมาชิกไม่มีเงิน คือสมาชิกบางส่วน ถึงแม้จะถือหุ้นเพียงไม่กี่หุ้นแต่ก็ยังไม่สามารถหาเงินมาถือหุ้นได้ทุกเดือน เป็นผลทำให้ปริมาณการกู้เงินสูงกว่าการออม เงินก้อนที่ได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งรายได้หลักของครอบครัว ส่วนหนึ่งต้องใช้จ่ายเพื่อการบริโภค เพื่อการศึกษาบุตร เพื่อการประกอบอาชีพ และของใช้ฟุ่มเฟือย เงินเก็บออมเพื่อ

เตรียมพร้อมสำหรับ การลงทุนครั้งต่อไปจึงมีน้อย เมื่อถึงเวลาทำการผลิตครั้งต่อไปจึงต้องกู้ยืมคิดหนี้สินไปเรื่อย ๆ ปริมาณเงินในธนาคารหมู่บ้านจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ต้องเฉลี่ยกันหลาย ๆ คน ไม่สามารถกู้ได้ตามที่ต้องการ

2. สมาชิกบางส่วนยังไม่เข้าใจในระบบธนาคารหมู่บ้าน ยังคิดว่าธนาคารหมู่บ้านมีไว้เพื่อความสะดวกสบายในการกู้และกู้ได้ตลอดปี โดยไม่คำนึงถึงการออม หรือสมาชิกบางคนกู้ยืมจากธนาคารหมู่บ้าน เพื่อเป็นเงินหมุนเวียนภาวะหนี้จากการกู้จากแหล่งอื่น

3. สมาชิกบางคนมีแหล่งกู้ยืมจากธนาคารหมู่บ้าน และได้รับความสะดวกในการกู้ จึง กู้เงินไปใช้ฟุ่มเฟือย จึงเกิดภาวะหนี้ยู่ตลอดเวลาซึ่งก็ไม่ได้ช่วยให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กลับยังเป็นหนี้มากขึ้น

4. สมาชิกบางส่วนขาดประชุมในวันส่งเงินประจำเดือน หรือฝากเพื่อนสมาชิกด้วยกันนำมาฝาก ขาดการติดต่อและได้รับข่าวสารจากธนาคารน้อย ซึ่งเป็นผลทำให้สมาชิกเกิดความไม่เข้าใจในการบริหารงานของคณะกรรมการในเรื่องการเงิน เช่นสมาชิกสงสัยว่าทำไมกู้ได้น้อย ทำไมต้องหักเงินกู้เพื่อเข้าฝากในบัญชีร้อยละ 10 อาจจะสงสัยว่ากรรมการโกงบ้าง ซึ่งจะเป็นผล ทำให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มได้

กลุ่มที่ 2 ปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการ

1. คณะกรรมการขาดการประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการบางธนาคารไม่มีการชี้แจงและบอกข่าวสารให้แก่สมาชิกเกี่ยวกับความรู้หรือข่าวสารต่าง ๆ ที่รับทราบมา สมาชิกบางส่วนยัง ไม่เข้าใจในระบบธนาคารหมู่บ้าน

2. คณะกรรมการขาดทักษะในการบริหารจัดการ เมื่อองค์กรมีความซับซ้อนมากขึ้น มีเงินฝากมากขึ้น ทำให้ระบบการจัดทำบัญชีมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ทำให้คณะกรรมการบางส่วนขาดทักษะในการจัดทำ มีจำนวนที่มีความสามารถทำได้ ทำให้การจัดการคิดเงินหรือระบบการทำบัญชีเป็นภาระหนักอยู่ที่กรรมการคนใดคนหนึ่งที่ได้

3. การหมดวาระของคณะกรรมการ การทำงานของคณะกรรมการแต่ละธนาคาร หมู่บ้านมีวาระ 2 ปี จึงเลือกตั้งใหม่ เพื่อเป็นการหมุนเวียนสลับกันขึ้นมาเป็นผู้นำ แต่ปรากฏว่ามักเป็นกรรมการชุดเดิม ข้อดีคือทำงานอย่างต่อเนื่อง ข้อเสียคือ สมาชิกคนอื่น ๆ ขาดโอกาสได้เรียนรู้การจัดการ สมาชิกยังติดกับคณะกรรมการชุดเดิม ถ้ามีการเลือกตั้งมักจะได้กรรมการชุดเดิม

อภิปรายผล

1. คณะกรรมการ “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” อำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

มีความเห็นว่า การเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการได้โดยเสรีและทั่วถึง คณะกรรมการยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก สมาชิกสามารถอภิปรายเพื่อเสนอแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายการดำเนินงานของธนาคารหมู่บ้าน วิธีการสรรหาคณะกรรมการถือว่าเป็นวิธีที่บริสุทธิ์ยุติธรรม แสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรัสวดี หุ่นยนต์ (2531 : 11) ที่ว่า “การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 มิติด้วยกัน คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและอย่างไร มิติที่สอง การมีส่วนร่วมในการเสียสละและในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติและการตัดสินใจ มิติที่สาม การมีส่วนร่วมในการแบ่งปัน ผลประโยชน์ และมิติที่สี่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล” ในการลงมติแต่ละครั้งสมาชิกยังยึดเสียงส่วนใหญ่ในการลงมติ คณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านเป็นผู้ใช้เวลาในการแนะนำเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการธนาคารหมู่บ้านให้แก่ชุมชน ในวันประชุมหรือวันเปิดทำการธนาคารหมู่บ้านคณะกรรมการธนาคารจะนำเรื่องราวต่าง ๆ มาแจ้งให้สมาชิกได้รับข่าวสารอยู่เสมอ ธนาคารหมู่บ้านยังร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานราชการ และชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ มีความพร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชน มีบทบาทในการสร้างงานให้แก่ชุมชนและมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ธนาคารหมู่บ้านได้เอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบความเชื่อความคิด คุณค่าที่มีอยู่ในชุมชน ผสมผสานเป็นเครื่องมือชี้นำการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (อ้างใน กฤษณา วงษ์สันต์, 2542 : 255) ที่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขา ไม่เคยแยกเป็นวิชาใดวิชาหนึ่ง จะผสมกลมกลืนกันไปหมด” และสอดคล้องกับแนวคิดของ ชลธิรา สัตยวัฒนา (อ้างใน กฤษณา วงษ์สันต์, 2542 : 255) ที่ว่า “ภูมิปัญญาเป็นผลขององค์ความรู้ที่มีการสั่งสม สืบทอดกันกรองกันมาช้านาน มีที่มาหลากหลายไร้เอกภพ แต่ก็ได้ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่จรัสแสงคงทนและทำทลายตลอดเวลา ความรู้ว่าจะไม่ได้เป็นเอกภพ (Unity) แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกลักษณ์ (Identity)” ธนาคารหมู่บ้านได้สร้างความสัมพันธ์ต่อชุมชน การดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านคณะกรรมการเห็นว่าผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้

2. ถึงแม้ธนาคารหมู่บ้านจะดำเนินงานในภาพรวมแบบที่ราบรื่น แต่คณะกรรมการยังมีปัญหาอุปสรรค และควรแก้ไขในการดำเนินงานอยู่บ้างในบางส่วน เช่นในด้านเงินส่งหุ้นรายเดือน สมาชิกยังไม่เข้าใจในระบบธนาคารหมู่บ้าน สมาชิกมีหนี้สินเพิ่ม สมาชิกขาดประชุมหรือไม่ได้รับข่าวสารจากทางธนาคารหมู่บ้าน ปัญหาเหล่านี้ถึงแม้จะมีอยู่บ้าง และบางหมู่บ้านก็สามารถแก้ปัญหากันเองโดยไม่ยาก ซึ่งสมาชิกส่วนมากก็จะอยู่ด้วยกันหรือเป็นเครือญาติกัน ก็สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ส่วนปัญหาด้าน

2. ถึงแม้ธนาคารหมู่บ้านจะดำเนินงานในภาพรวมแบบที่ราบรื่น แต่คณะกรรมการและสมาชิกยังมีความห่วงใยและควรแก้ไขในการดำเนินงานอยู่บ้างในบางส่วน เช่นในด้านสมาชิกไม่มีเงินส่งหุ้นรายเดือน สมาชิกยังไม่เข้าใจในระบบธนาคารหมู่บ้าน สมาชิกมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น สมาชิกขาดประชุมหรือไม่ได้รับข่าวสารจากทางธนาคารหมู่บ้าน ปัญหาเหล่านี้ถึงแม้จะมีบ้างแต่ก็มีน้อยมาก และบางหมู่บ้านก็สามารถแก้ปัญหากันเองโดยไม่ยาก ซึ่งสมาชิกส่วนมากก็จะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือเป็นเครือญาติกัน ก็สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ส่วนปัญหาด้าน

การทำงานของคณะกรรมการบางหมู่บ้านที่ขาด ประชาสัมพันธ์ ชี้แจงให้สมาชิกได้รับทราบ ข้อมูลข่าวสาร อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการเองก็ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารหรือธนาคารหมู่บ้าน ดังกล่าวขาดความกระตือรือร้น ขาดทักษะในการบริหารจัดการ กรรมการดำรงตำแหน่งใหม่ จึงทำให้การพัฒนาธนาคารหมู่บ้านดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านตามมีตามเกิดเห็นหมู่บ้านอื่นทำก็ทำตามกันไป ปัญหาเหล่านี้ก็มีน้อยมาก ปัญหาทางด้านการความสามัคคีของสมาชิกในกลุ่มมีความขัดแย้งกันบ้างในบางเรื่อง แต่ชาวบ้านก็รู้หลักและยอมรับในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ด้านที่ตั้งของสำนักงานธนาคารหมู่บ้าน มีธนาคารหมู่บ้านหลายแห่งยังไม่มีที่ทำการเป็นสัดส่วนและบางธนาคารไม่มีเงินปันผลมากพอที่จะซื้อที่ดินและก่อสร้างอาคารสถานที่ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกฝากเงินน้อยและระบบการบริหาร แตกต่างกัน ธนาคารหมู่บ้านบางธนาคารปันผลทุกปี หรือทุก 2 ปี และคืนเงินให้สมาชิกจนหมด ที่เหลือก็มีน้อยเฉพาะเงินสวัสดิการร้อยละ 20 และเริ่มต้นการฝากหรือการถือหุ้นกันใหม่ จึงมีเงินน้อยไม่สามารถดำเนินการซื้อที่ดินและสร้างอาคารสถานที่ได้

3. ปัจจัยที่ทำให้เกิดธนาคารหมู่บ้าน เนื่องมาจากสมาชิกในหมู่บ้านมีปัญหาเรื่องการเงิน ความต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเชื่อมั่นว่าจะสามารถแก้ปัญหาให้ชุมชนได้ และการมีผลประโยชน์ร่วมกัน “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” ได้จัดตั้งครั้งแรก เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2535 ที่หมู่บ้านปิ่นได้ หมู่ที่ 2 ตำบลปิ่น โดยมีอาจารย์มุกดา อินต๊ะสาร เป็นผู้ก่อตั้งร่วมกับ นางจันทร์สม วงศ์ชาติ ในปีเดียวกันมีหมู่บ้านตำบลปิ่นตั้งธนาคารอีก 1 หมู่บ้าน ตำบลบ้านถ้ำอีก 2 หมู่บ้าน ตำบลหนองหล่มอีก 2 หมู่บ้าน ตำบลคือเวียงอีก 2 หมู่บ้าน และได้รวมตัวกันในปี พ.ศ. 2535 มีธนาคารทั้งหมด 6 หมู่บ้าน สร้างเครือข่ายร่วมกัน เรียกว่า “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” ต่อมาได้ขยายเครือข่ายไปสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ใน 4 ตำบล ในปี พ.ศ. 2537 มีธนาคารหมู่บ้าน 16 หมู่บ้าน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบันมีธนาคารหมู่บ้าน 37 หมู่บ้านใน 4 ตำบล การดำเนินงานในลักษณะที่เป็นองค์กรที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการและผลประโยชน์เป็นของชุมชน ดังนั้นจึงถือว่าธนาคารหมู่บ้านเป็นองค์กร “ธุรกิจชุมชน” สอดคล้องกับแนวคิดของ ปาริชาติ วลัยเสถียร (อ้างใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ , 2542 : 74) ที่ว่า “ธุรกิจชุมชนเป็นการประกอบการโดยกลุ่มหรือองค์กรชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมดำเนินกิจการ ตลอดจนรับผลประโยชน์ จากการดำเนินงานนั้น ๆ” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ใจมานัส พลอยดี (2540 : 17) ที่ว่า “ธุรกิจชุมชนหมายถึง การที่บุคคลรวมกันอยู่ โดยมีอาณาเขตแสดงไว้ มีความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนคำนิยม ความเชื่อ

ต่าง ๆ ร่วมกันทำการผลิตโดยอาศัยวัตถุดิบ ที่สามารถหาได้ในชุมชน ทำการผลิตจัดจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค”

สรุปได้ว่าการดำเนินงาน “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” เป็นองค์กรธุรกิจชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองให้สูงขึ้น ซึ่งมีลักษณะสำคัญอยู่ 5 ประการ

- 1) เป็นองค์กรธุรกิจ
- 2) เกิดจากการรวมทุนและรวมกำลังของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง
- 3) เป็นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 4) เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้พฤติกรรมปัญหาในหมู่บ้านร่วมกัน
- 5) มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจที่แน่นอน

4. “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” เป็นองค์กรทางธุรกิจ หรือธุรกิจชุมชนเกิดขึ้นจากคนในชุมชนต้องประสบภัยทางด้านเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ปัญหาการกู้เงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง และความยุ่งยากในการกู้เงินจากสถาบันการเงิน จึงได้มีการจัดตั้ง ธนาคารหมู่บ้าน เพื่อดำเนินธุรกิจ ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยส่งเสริมให้สมาชิกใน ชุมชนปรับฐานความคิด วิธีคิดในการร่วมกันจัดการ มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนรู้กระบวนการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาคนให้มีคุณธรรมและความสามารถ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ คณะกรรมการเครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม (อ้างใน ลำแพน จอมเมือง, 2540 : 44) ที่ว่า “ธุรกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวของคนในชุมชนเป็นกลุ่ม เพื่อดำเนินการธุรกิจ ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและวิธีคิดในการอยู่ร่วมกัน จัดการทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาด โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ และเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างระบบเศรษฐกิจ ที่พัฒนาคนให้มีคุณธรรม และความสามารถที่จะเป็นพื้นฐานของ การพัฒนาชุมชน”

สรุปได้ว่า ธนาคารหมู่บ้านเป็นองค์กรธุรกิจ ที่ดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยการเสริมสร้างให้สมาชิกในชุมชนสามารถปรับฐานความคิด วิธีคิด ในการร่วมกันจัดการทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาด ได้มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาคนให้มีความสามัคคีมีคุณธรรมและความสามารถซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนา

5. ธนาคารหมู่บ้านมีบทบาท เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในการจัดการกับปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับสังคม ทำให้ธนาคารหมู่บ้านพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ วิเชียร แสงโชติ (2539 : 118) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถบริหารจัดการ ได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งสามารถเผชิญกับภาวะวิกฤติต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี” และ ประเวศ วะสี (อ้างใน สัมพันธ์ เทชอธิก และคณะ, 2537 : ปกหลัง) กล่าวว่า “ความยั่งยืนของสังคมชนบทขึ้นอยู่กับการณ์องค์กรประกอบและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน การมีองค์กรทำให้มีพลังเพิ่มขึ้น โดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมกันปรึกษาหารือกันซ้ำแล้วซ้ำอีก จนปรากฏตัวผู้นำตามธรรมชาติ มีการจัดองค์กร มีการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกได้ถูกต้อง” การที่ธนาคารหมู่บ้านมีบทบาทในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและเป็นรากฐานในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย อาจมีตัวแปรทางด้านวัฒนธรรม (Culture) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยสามารถพัฒนาเป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (อ้างใน เศรษฐา เศรษฐีธร, 2541 : 8) และสอดคล้องกับ สุรัสวดี หุ่นพยนต์ และขวัญชัย วงศ์นิติกร ที่ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ชนิด คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

6. ธนาคารหมู่บ้านสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน ชาวบ้านจะมารวมตัวกันในวันประชุมหรือวันเปิดทำการธนาคารหมู่บ้านทุกเดือน ร่วมปรึกษาหารือหรือสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนเป็นอย่างดี ทางด้านภูมิปัญญา ด้านความเชื่อ ความคิดและวัฒนธรรมประเพณี ชาวบ้านยังยึดหลักดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ธนาคารหมู่บ้านยังมีความสัมพันธ์กับชุมชนและสมาชิกในระบบเครือข่ายเหมือนพี่เหมือนน้อง ช่วยเหลือกันและกันอยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยนันท วรรณภูติ (อ้างใน ลำแพน จอมเมือง, 2540 : 148) ที่ว่า “ในชุมชนหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ทางด้านสังคมเป็นพื้นฐาน ก็คือความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ชาวบ้านแต่ละคนเกี่ยวพันกัน ทางเครือญาติ พื้นฐานความสัมพันธ์โดยสรุป 2 แนวทาง คือ ทางสายเลือดหรือการสืบเชื้อสายและการแต่งงานหรือการเกี่ยวดอง นั่นคือบุคคลหนึ่งเป็นญาติกับอีกบุคคลหนึ่ง เพราะเป็นลูก เป็นหลาน หรือเป็นลูกเขย ลูกสะใภ้ โดยทั่วไปแล้วกลุ่มเครือญาติแต่

ละกลุ่มมักจะมีบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยเฉพาะผู้เกี่ยวพันกันทางสายเลือด แต่ในกรณีที่มีประชากรมากขึ้นในหมู่บ้าน มีที่ดินจำกัด สมาชิกของกลุ่มเครือญาติอาจจะกระจายกันมีที่พักอาศัยบริเวณอื่น แต่ก็ยังความผูกพันและความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนแรงงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยังอยู่ใฝ่บรรพบุรุษ หรือ “ผีปู่ย่า” เดียวกัน และมักจะเป็นฝ่ายเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติสามารถบอกถึงฐาน จำนวนของคนในหมู่บ้านว่าตระกูลไหนมีจำนวนคนมากกว่ากัน มีความขัดแย้ง ความร่วมมือกันในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา อนุรักษ์อย่างไร”

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ ความคิด วัฒนธรรมประเพณีและระบบเครือญาติเป็นระบบพื้นฐานที่ทำให้เกิดกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีระบบความเชื่อ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยง ความผูกพันของสมาชิกในชุมชนเข้าด้วยกัน เกิดความสามัคคีกันทั้งในชุมชน การรวมกลุ่มถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สอนให้สมาชิกสามารถร่วมงานกันได้ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเกิดผลดีต่อชุมชน ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง

7. สรุปผลจากการวิจัยได้ว่า “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตเพื่อความเป็นอยู่และพึ่งตนเองได้ มีการเลือกผู้นำอย่างต่อเนื่อง มีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันจนเป็นวิถีชีวิตชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความคิด แก้ไขปัญหาร่วมกัน มีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินงาน การติดตาม การประเมินผล การพึงองค์กรภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด เกิดความรักสมัครสมานสามัคคีกัน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกต่อการดำเนินงานของ“ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา พบว่าธนาคารหมู่บ้านทำให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ธนาคารที่ก่อตั้งจะเป็นลักษณะของการแสวงหาผลกำไร สมาชิกที่เข้าร่วมส่วนมากก็หวังผลจากการกู้และเงินปันผล แต่ก็ก่อให้เกิดทางเลือกในการเลือกอาชีพและสามารถช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น แต่ก็มีข้อที่จะมีการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน

1. ธนาคารหมู่บ้านนอกจากจะแก้ปัญหาค่าเงิน ด้วยการส่งเสริมการออม การกู้แล้ว ควรมีการส่งเสริมให้สมาชิกประกอบธุรกิจขนาดย่อมหรือหาอาชีพเสริมหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งส่วนมากชาวบ้านจะประกอบอาชีพทางการเกษตร จะมีเวลาว่างในช่วงรอผลเก็บเกี่ยวจากการผลิต

2. ธนาคารหมู่บ้านควร ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกธนาคารหมู่บ้านที่เป็นสตรีและเป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางในหมู่บ้านได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้านให้มากขึ้น โดยเพิ่มกฎระเบียบให้คณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านครึ่งหนึ่งเป็นสตรี ส่วนกลุ่มคนที่มีตำแหน่งทางหมู่บ้านให้แต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาของธนาคารหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างกว้างขวาง และครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

3. ธนาคารหมู่บ้านควรส่งเสริมให้เยาวชนนักเรียน นักศึกษาได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ หมู่บ้านละ 2 คน ทั้ง 37 หมู่บ้านเพื่อสร้างองค์กรกลุ่มของเยาวชนได้ทำกิจกรรม ร่วมกันสร้างความสามัคคีในกลุ่มของเยาวชน

4. ควรส่งเสริมให้เปิดหลักสูตรการเรียนการสอน เรื่องการจัดการสวัสดิการชุมชน เกี่ยวกับธนาคารหมู่บ้าน การจัดเพื่อสวัสดิการชุมชนหรือธุรกิจชุมชน อันเป็นการพัฒนาให้คน รุ่นใหม่มีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานธนาคารหมู่บ้าน โดยเชิญวิทยากรจากคณะกรรมการธนาคารหมู่บ้านถ่ายทอด เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

5. ธนาคารหมู่บ้านทั้ง 4 ตำบล 37 หมู่บ้านที่เป็นเครือข่าย “ศูนย์รวมน้ำใจ” ควรมีการพัฒนาการดำเนินการธนาคารหมู่บ้านในรูปแบบใหม่ ที่ธนาคารหมู่บ้านบางหมู่บ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหาร การจัดการ เพื่อการดำเนินธนาคารหมู่บ้านจะได้ไม่หยุดอยู่กับที่ พัฒนาไปเรื่อย ๆ อันเป็นผลการพัฒนาอย่างยั่งยืน

6. ภาครัฐควรส่งเสริมระบบธนาคารหมู่บ้านให้มีแพร่หลายครอบคลุมชุมชนทั่วประเทศ เพราะระบบธนาคารหมู่บ้านได้สอนให้ชุมชนรู้จักทักษะในการบริหารจัดการ และทักษะในการประกอบอาชีพ รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน และรู้จักสามัคคีกันใน ชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับหนี้สินจากผลการกู้ยืมเงินจากธนาคารหมู่บ้านในเชิงลึกต่อไป
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบจากการดำเนินธนาคารหมู่บ้าน โดยศึกษาหมู่บ้านเป็นที่มีธนาคารหมู่บ้านและหมู่บ้านที่ไม่มีธนาคารหมู่บ้าน

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงษาสันต์. วิถีไทย. กรุงเทพฯ : ธีรต์เวฟเอ็นดูเคชั่น, 2542.
- กลุ่มแลกเปลี่ยนเพื่องานพัฒนาชนบท. การพัฒนาจิตสำนึกองค์กรประชาชนการพึ่งตนเองของชุมชน.
กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาชุมชน, 2526.
- กองทุนหมู่บ้าน กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ลำปาง : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ,
2537.
- กิ่งแก้ว อินหว่าง และคณะ. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับคุณภาพชีวิตของราษฎรในชนบท.
กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาชุมชน, 2536.
- เกรียงกมล ศรีมา. บทบาทสหกรณ์เครดิตยูเนียนในการสะสมทุนของชุมชนบ้านป่าป้อง ตำบล
ป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดหัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตร
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. 2544.
- จำนง สมประสงค์. การบริหารธนาคารหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2535.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. กระบวนการและขั้นตอนในการจัดตั้งกลุ่มและสนับสนุนการดำรงอยู่
ของกลุ่ม. ม.ป.ท., 2532.
- ใจมานัส พลอยดี. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชนเปรียบเทียบ
ภาพรวมและภาพย่อย (อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร และอำเภอลานสกา
จังหวัด
นครศรีธรรมราช). กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิถีชีวิต, 2542.

ชอบ เข้มกััด และคณะ. แนวทางการ จัดตั้งและการพัฒนาขององค์ประกอบ
ประชาชน. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. “ธุรกิจชุมชน” เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย,
2542.

ดิรก สารวดี. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาธุรกิจชุมชน. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2539.

เดช กาญจนางกูร. จุลเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
2539.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. สรุปมติและข้อเสนอแนะจากการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน :

นโยบายและกลวิธี. นครปฐม : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, 2537.

นิตยา ศรีวิไล. บทบาทของสหกรณ์เครดิตยูเนียนต่อชุมชน ตามทฤษฎีของกรรมการ
ดำเนินการ

และสมาชิกในจังหวัดลำปาง. เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2532.

บัณฑิต อ่อนคำ. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์
มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์, 2540.

ปฏิบัติการ, กอง กรมการพัฒนาชุมชน. การดำเนินงานพัฒนาอาชีพและเงินทุน. กรุงเทพฯ :

ส่วนท้องถิ่น, 2534.

ประกายศรี รุ่งเรือง. วิเคราะห์การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงรายจำกัดจังหวัด

เชียงราย. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2534.

ประยงค์ เนตยารักษ์. ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

ประเวศ วะสี. กระบวนทัศน์ใหม่ มรรค 8 แห่งการทำงานเรื่องสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ :

แพลนพริ้งดิง, 2538.

พรรณทิพย์ เพชรมาก และคณะ. กลุ่มออมทรัพย์และกระบวนการแก้ไขที่อยู่อาศัยของคน
จนในเมือง.

กรุงเทพฯ : องค์การนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา, 2536.

ภูมิธรรม เวชยชัย. บทบาทขององค์การอาสาสมัครเอกชนในการสร้างสถาบันการเกษตรเพื่อ
พัฒนา : กรณีศึกษาสร้างกลุ่มธนาคารข้าวขององค์กรอนุเคราะห์เด็กเปรียบเทียบ
อ้างอิง

การสร้างกลุ่มธนาคาร ของคณะกรรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตร์

มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :

นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, 2546.

ลำแพน จอมเมือง. บทบาทธุรกิจชุมชนที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน :
กรณีศึกษาตำบลสีลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน. เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตร์

มหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.

วิเชียร แสงโชติ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและ
พัฒนา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2539.

วิไลวัจน์ กฤษณะภูติ และคณะ. การลงแขก : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านหินลาด ตำบลห้วยค้อ อำเภอ
เมือง

จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : โครงการวิจัยระบบทำฟาร์ม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2529.

เศรษฐา เศรษฐจิตร. บทบาทของผู้นำองค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของ
ของยาเสพติดบนพื้นที่สูง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านหนองหอยเก่า อำเภอแมริม
จังหวัด

เชียงใหม่. เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

สถาพร สมศักดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชน มูลนิธิ

“วันพฤษภาเฉลิมพระเกียรติ ร.9” อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. เชียงใหม่ :

วิทยานิพนธ์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

2542.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2533.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์, 2542.

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ. คู่มือและทิศทางการพัฒนาชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาในชนบท ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. เจริญวิทย์การพิมพ์, 2537.

สายพิรุณ น้อยศิริ. ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชนในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี ธนาคารข้าว บ้านโนนขุย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ :

วิทยานิพนธ์

สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคม สงเคราะห์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

สุชาติ เอกณรงค์. การประเมินความสำเร็จของสหกรณ์ออมทรัพย์. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

สุวิสวัสดิ์ หุ่นพยนต์. ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของประชาชนยากจน :

ศึกษากรณีหมู่บ้านเขาหิน ตำบลวังน้ำดัด อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์.

กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคม

สงเคราะห์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

อัญชลี เจ็งเจริญ. บทบาทของสหกรณ์การเกษตรในการสนองตอบตามความต้องการของ

เกษตรกร : กรณีศึกษาเฉพาะสหกรณ์การเกษตรแจ้ห่ม - เมืองปาน. เชียงใหม่ :

2534.

อำพร วัฒนพานิช. การวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

พ.ศ.2507 -2516. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต

คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

อุษณีย์ พันธุ์จันทร์อุไร. “ธุรกิจชุมชน” ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาอุตสาหกรรม : กรณีศึกษาสถานี

บริการน้ำมันบางจาก. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะ
เศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล พระมานพ ชีรปัญญา (เผ่าก้นทะ)

วัน เดือน ปีเกิด 28 มีนาคม 2518

ที่อยู่ปัจจุบัน 26 หมู่ 3 ตำบลปิ่น อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
รหัสไปรษณีย์ 56120

ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2531 ประถมศึกษา โรงเรียนบ้านปิ่นเหนือ
อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
พ.ศ. 2534 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวชิรสมานคุณอุปถัมภ์
อำเภอาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. 2537 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเชตุพนศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2541 ศาสตรศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประสบการณ์ในการทำงาน พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน ครูสอนโรงเรียนหางดงสังฆราษฎร์
อุปถัมภ์
พ.ศ. 2542 - ปัจจุบัน เลขานุการ รองเจ้าคณะอำเภอหางดง
พ.ศ. 2545 - ปัจจุบัน ผู้จัดการศูนย์พระพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์

11

1

วัดกำแพงงาม อำเภอหางดง จังหวัด

เชียงใหม่

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนหางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ 26 หมู่ 3 ตำบลหางดง
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 50230

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่